

Doorstuderen

Laten we zeggen, dat het eigenlijk best weer goed gaat met de sociologie. Aan de universiteiten stijgen de studentenaantallen in de sociale wetenschappen. Men doet er meer dan ooit aan onderzoek en laatstelijk zelfs aan onderzoekscholen. De resten van het feestje uit de jaren zeventig zijn aan de kant, en als ik het goed hoor, kun je er weer gewoon voor uitkomen socioloog te zijn. Heel prettig allemaal.

Onlangs verscheen het zoveelste rapport waaraan de vooroordelen zich kunnen schurken. Onder het wat verdachte imprimatur van het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen publiceerde onze oud-redacteur P.G. Swanborn *De sociologie-opleidingen. Argumenten en feiten* in de reeks 'Achtergrondstudies hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek' (juni 1991). Met verkenningen, visitaties en met dit rapport (op persoonlijke titel van de auteur) kan de klacht alleen nog luiden, dat onderzoek geen invloed op beleid heeft, niet dat er onvoldoende van ter tafel ligt.

Het verhaal van de sociologieopleidingen is een verhaal van tegenstellingen en paradoxen. De centrale paradox is, dat er een zeer uitgebreide en kwalitatief hoogwaardige infrastructuur bestaat, waarvan zeer weinigen gebruik maken. Het gaat inderdaad goed met de sociologie. De kwaliteit van de opleidingen is goed en beter dan het was. Het onderzoek is hoogwaardig en het aantal goede onderzoekers groot. En toch gaat het niet goed met de sociologie. Op veel te veel plaatsen wordt die infrastructuur overeind gehouden, terwijl de studenten alsmaar wegblijven. Die gaan naar allerlei verwante kundes en beroepsveldgerichte specialismen, waar diezelfde infrastructuur van onderwijs en onderzoek veel minder en op veel lager kwalitatief niveau aanwezig is (deze bijzin is van mij, niet van Swanborn). De conclusies kunnen voor de hand liggen en worden tussen de regels van het rapport ook getrokken. Concentreer de aanwezige opleidingen op minder plaatsen en verzin listen om de studenten daar naartoe te krijgen.

Die conclusie bevat weer een paradox: het sleepnet verkorten en de visvangst vergroten. Zo werkt dat niet in de Nederlandse omstandigheden van sterk regionale studiekeuzes van studenten. Concentratie moet, dunkt mij, overwogen worden, wanneer de bundeling van schaars talent aan de orde is. Bij de vorming van onderzoekscholen doet zich een gelegenheid voor de wenselijkheden en mogelijkheden daartoe geleidelijk aan te testen. Tevens wordt nu al zichtbaar, dat sommige opleidingen hun disciplinair sociologische karakter verliezen en andere dat juist behouden.

Het vissen naar studenten is in Nederland meer een kansspel dan een sport, zij het wel met veel visserslatijn. Twee zaken zijn nu in de mode: bij studenten de neiging om zich van de basisdisciplines af te wenden en naar de toepassingen ervan te trekken (al over het hoogtepunt heen?); bij overheid en werkgevers de neiging om het universitaire traject uitsluitend in functionele termen te benaderen. Iets heeft slechts waarde als het direct ergens toe dient. In de conjunctuur van de mode is er voor sociologie, zoals vaak, geen andere wijsheid dan een middenweg. Zo 'onnuttig' worden als een soort van wijsbegeerte, nog slechts het bijvak voor anderen verzorgend, is het ene uiterste. Het zich hullen in het driedelig grijs van het hoogst relevante toegepaste veldspecialisme is het andere uiterste. Het eerste loopt dood, omdat er niet in volgende generaties wordt geïnvesteerd; het tweede, omdat sociologen beter dan de maatschappij behoren te weten wat relevant is.

Er is daarom voor onderzoekers en studenten maar één manier om verder te gaan: doorstuderen! Investeren in de kennis van fundamentele disciplines, van sociologie tot fysica, is de 'core business' van echte universiteiten. Daarin zijn ze ook de enige aanbieder. De toepassing doen ze samen met anderen, of doen anderen, van technische universiteiten tot hogescholen. Aan een kleine groep van brede, algemene universiteiten hoort sociologie als fundamentele discipline aangeboden te worden. Dat moet studenten onomfloerst meegedeeld worden, opdat niet de verkeerden doorstuderen. Verder gaat het dan wel goed.

J.K.M. Gevers